

Forebygging
Tegnspråkbok på iPad (2013-1-352)
Norges Døveforbund

Prosjektet er støttet av ExtraStiftelsen Helse og Rehabilitering med Extra-midler

Forord

Rapporten gjelder prosjektet «Tegnspråkbok på iPad», et prosjekt gjennomført av Ål folkehøyskole og kurscenter for døve i samarbeid med VL2: Science of Learning Center ved Gallaudet University. Prosjektet er finansiert med midler fra ExtraStiftelsen, søkt gjennom Norges Døveforbund.

Finansering fra ExtraStiftelsen har gjort det mulig for oss å gjennomføre prosjektet med den hensikt å lage en tospråklige barnebok på norsk tegnspråk som er tilgjengelig på iPad app. ExtraStiftelsen har dermed bidratt til å styrke tegnspråklig tilbud til døve og tegnspråklige barn i Norge og deres familiemedlemmer. En spesiell takk til Thomas Blix fra Norges Døveforbund for godt samarbeid og veiledning i prosjektperioden.

Sammendrag

Bakgrunn

Før dette prosjektet fantes det ikke original barnelitteratur på nettbrett som var tospråklig på norsk og norsk tegnspråk (NTS). Dette prosjektet har utviklet en slik tospråklig barnebok på norsk og norsk tegnspråk. Barneboken, *Baobabtree*, er nå tilgjengelig som en gratis iPad-applikasjon, for første gang som norsk tegnspråklitteratur. App'en er designet med den hensikt å overføre forskning på tospråklighet til et praktisk produkt som kan brukes av døve barn, tegnspråklige barn og deres familier. Appen lar brukerne veksle mellom skriftspråk og tegnspråk, se på enkeltord på hvert språk og å følge historien på begge språkene. Slik kan appen fungere som et hjelpemiddel for å styrke brukerens vokabular, forståelse og leseferdigheter på begge språk.

Prosjektgjennomføring-metode

Prosjektet har oversatt en eksisterende barnebok for iPad, til norsk tegnspråk/norsk. Prosjektet brukte et velprøvd produkt til å bygge opp oversettelse og tegnspråklige fortellingsferdigheter i prosjektgruppen, og vi fikk opplæring i hvordan man kan utvikle nye plattformer for fremtidig tospråklig litteratur.

Oversettelsesprosessen var en viktig del av prosjektet. En tradisjonell oversettelsesprosess der kildespråket oversettes til målspråket. Den opprinnelige historien ble utviklet i ASL, deretter oversatt til engelsk. En tradisjonell oversettelsesmetode ville ha vært å oversette fra ASL til NTS, og fra ASL til norsk. Det viste seg ikke å være den mest optimale metoden. Vi fant dette å være ubrukelig av flere årsaker. Istedenfor utviklet vi en parallell og overlappende prosess i oversettelsen av skrift og tegnspråkene. Under gjennomføringen ble det klart at resultatet av arbeidet ikke var en oversettelse, men en "gjenfortelling" av historien av en ny historieforteller.

Endelig versjon av app'en ble lansert på to døveskoler i USA og på Vetlandsskole i Oslo, en tvillingskole med høy andel døve og hørselshemmede barn, og ble en suksess blant målgruppen.

Resultanter og resultatvurdering

Resultatet av prosjektet er en tospråklig barnebok-app på norsk/norsk tegnspråk tilgjengelig for gratis nedlastning. Prosjektets mål med å bygge opp ferdigheter innen oversettelse og tegnspråklig fortelling blant prosjektgruppen var nå oppnådd. Prosjektet er ikke bare en første oversettelse av en barnebok app, det er også sannsynlig et av de få oversettelsene av en original tegnspråkhistorie til en annet tegnspråk. Prosjektet har bidratt til å øke kompetansen i prosjektgruppen for fremtidige app.

Oppsummering-konklusjon-videre planer

Mottagelsen av app'en har vært utelukkende positiv i målgruppen og blant familiemedlemmer. App'en spres til flere brukere gjennom familie og skolenettverk. Vi ser sterkt behov for flere slike app'er for å sikre et bredt litteratur tilbud på NTS. Gjennom prosjektet har vi oppnådd den kompetanse som trengs for å lage flere apper, men det er dessverre liten mulighet for å jobbe videre med dette uten ekstern finansering. Målgruppen er ikke stor nok til å tjene inn produksjonskostnadene ved å ta betalt for app'en.

Innholdsfortegnelse

Forord s. 2.

Sammendrag s. 3.

KAK 1. Bakgrunn for prosjektet/Målsetting s. 6.

KAP 2. Prosjektgjennomføring/Metode s. 7.

KAP 3. Resultater og resultatvurdering s. 11.

KAP 4. Oppsummering/Konklusjon/Videre planer s.13

Kap1: Bakgrunn, målsetning

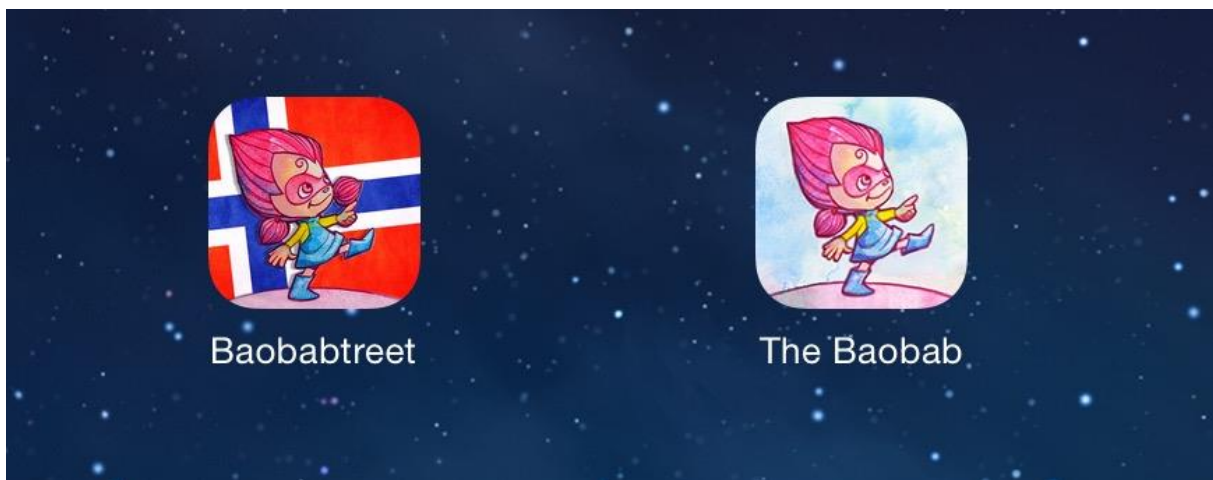
Flerspråklighet er en fordel for barn, enten det brukes talespråk eller tegnspråk. Barn som vokser opp flerspråklig har fordeler i kognisjon og kompetanse og utvikler ferdigheter som gir dem læringsfordeler. Døve barn og tegnspråklige barn som har tegnspråk som et av deres språk er betraktet som tospråklige i norsk tegnspråk og norsk.

Prosjektet tok utgangspunkt i en mangel på tospråklig barnelitteratur for døve barn og tegnspråklige barn. Per i dag finnes det ikke original barnelitteratur utviklet for å være tospråklig på norsk og norsk tegnspråk. I Norge er en del barnebøker tilgjengelig med temaer relatert til døve. Disse bøkene, som er skrevet på eller oversatt til norsk, har illustrasjoner av enkelte tegn ved siden av norsk tekst. Slike bøker er laget for å vise enkle ord på tegn, men er ikke tospråklig litteratur.

Dette prosjektet hadde som mål å utvikle en slik tospråklig barnebok på norsk og norsk tegnspråk. Barnebogen, *Baobabtreet*, er nå tilgjengelig som en gratis iPad-applikasjon.

Kap2: Prosjektgjennomføring/Metode

Prosjektet oversatte en eksisterende barnebok for iPad, *The Baobab Tree*, utviklet av Gallaudet University Science of Learning Center (VL2), et National Science Foundation Center. I stedet for å finne opp hjulet på nytt med en ny historie og en ny app, samarbeidet prosjektet med VL2 for å oversette den eksisterende barnebokappen til norsk og NTS. Prosjektet brukte et velprøvd produkt til å bygge opp oversettelse og tegnspråklige fortellingsferdigheter blant prosjektgruppen, og vi fikk opplæring i hvordan man kan utvikle nye plattformer for fremtidig tospråklig litteratur.

Oversettelsesprosessen var en viktig og avgjørende del av prosjektet. En tradisjonell oversettelsesprosess der kildespråket oversettes til målspråket (fra ASL / engelsk til NTS / norsk) viste seg ikke å være den mest optimale metoden. Den opprinnelige historien ble utviklet i ASL, deretter oversatt til engelsk. En tradisjonell oversettelsesmetode ville ha vært å oversette fra ASL til NTS, og fra ASL til norsk. Vi fant dette å være ubrukelig fordi det var bare en person med kompetanse i alle fire språk, men den personen er ikke en historieforteller. Det er viktig at oversettelsen resulter i en selvstendig historie. En ASL til norsk oversettelse ville ikke ha fanget nyansene i den opprinnelige versjonen.

En oversettelse som støttet seg på skriftspråkene som en bro mellom tegnspråkene var også ubrukelig. Dette skyldes forskjeller i modalitet mellom tegnspråk og skriftspråk. Mens skriftspråkene forteller historier i et lineært format, er tegnspråk visuelle språk som bruker lokalisasjoner i plassen foran forteller som en del av historien (det kalles tegnrommet). Bruk av beskrivende proformer er også en viktig del av historiefortellinger i tegnspråk. Ansiktsuttrykk til forteller formidler også informasjon til publikum. Å bruke skriftspråk som et mellomspråk i oversettelsen ville føre til et tap av viktig informasjon for historien, som plassering av mennesker og objekter i historien. For eksempel, en del av den skriftlige versjonen av historien sier «Jenta strekte seg for å ta frukten. Men en apekatt med lang rød nese og blå kinn hoppet opp, snappet frukten og spratt avgårde.»

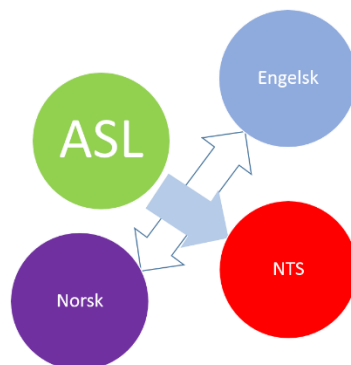

Jenta strekte seg for å ta frukten. Men en apekatt med lang rød nese og blå kinn hoppet opp, snappet frukten og spratt av gårde.

I begge tegnspråkversjoner gjøres beskrivelsen av denne prosessen på en visuelt kompleks måte, ved at jenta føler seg hjelpeløs og skuffet i etterkant. Selv om dette kan beskrives i skriftlig form, vil det føre til en lengre tekst enn hensiktsmessig for prosjektets målgruppe på 4-7 år.

En oversettelse med skriftspråk som standard ville føre til en tegnspråklig versjon med en mindre grad av kompleks beskrivelse og manglende bruk av tegnrommet. Så vi bestemte oss for å ha to parallelle, men overlappende, oversettelsesprosesser. Den første prosessen var fra engelsk til norsk, gjort av en norsk forfatter. Den andre prosessen var fra ASL til NTS. Selv om ASL var hoved kildespråket, var alle tre tekst- ASL, engelsk, og norsk—brukt til å formulere en -oversettelse på NTS. Målet var å sikre nøyaktighet på tvers av alle språk.

Under gjennomføringen ble det klart at resultat av arbeidet ikke var en oversettelse, men en "gjenfortelling" av historien av en ny historieforteller. Vår historieforteller trengte frihet til å fortelle historien på sin egen måte, med sin egen forståelse av hvordan bringe frem og få liv i karakterene og historien. Så versjonene på ASL og NTS følger den samme fortellingsbue, men har ulik vektlegging av forskjellige aspekter av historien.

Samarbeidet med VL2 var viktig gjennom prosjektet, siden de har bidratt med kompetanse om historiefortellinger i tegnspråk, i app-utvikling, og med app- plattformen. Prosjektteamets besøk til VL2 i starten av prosjektperioden bidro til overføring av fagkunnskap på disse områdene. En Storytelling Conference ble avholdt, med flere døve fortellere i ASL tilstede, for å diskutere deres fortellinger om prosess og aspekter av historiefortelling på tegnspråk.

Den norske versjonen holder seg også tett til den engelske historien, men ble endret for å sikre nøyaktighet med versjonen på NTS. Etter den siste versjonen på NTS ble spilt inn, møttes prosjektgruppen igjen med hensikt til å sikre samsvar mellom versjonen på norsk og NTS . Dette resulterte i noen endringer i den norske versjonen.

Prosesen med parallell og overlappende oversettelse brakte frem mer enn bare en oversettelse mellom to forskjellige nasjonale tegn og skrift-språk. I stedet så vi en gjenfortelling av historien i to forskjellige språk, med tett, men ikke eksakt, korrespondanse mellom alle de fire språkene.

Det var viktig for prosjektteamet at fortellinger på både norsk tegnspråk og norsk var publikumsvennlig. Vi kontrollerte oversettelsen til NTS via

- Konsultasjon med 2 fagkonsulenter. Begge har høyere utdanning i tegnspråk og har jobbet med tidligere oversettelsesprosjekter, i tillegg til å være morsmålbukere av norsk tegnspråk.
- Konsultasjon med referansegruppe. Gruppen består av døve brukere, med foreldre til både døve og koda barn, samt de som har jobbet med videoproduksjon av tegnspråklige historier.
- Konsultasjon med målgruppene. Midlertidige oversettelser var vist til deltakere på Ål Folkehøyskoles foreldrekurs og til hørende barn som er deltakere på kurs for døve foreldre. Foreldre, både døve og hørende, var en annen fokusgruppe.

Utprøving av historien via live fortelling av prosjektforteller til en gruppe barn ble gjort to ganger under drøftingen av historien på NTS. Den første gruppen var en blandet gruppe av både hørselshemmede og hørende barn, ingen av dem med tegnspråk som førstespråk. De i gruppen med tegnspråkkompetanse viste interesse og forståelse av innholdet. For de andre var historien utfordrende. Siden det var en live versjon, var det ikke mulig for dem å stoppe forteller og sammenligne tegnspråk med tekst, som de kan gjøre i app'en. Det bekrefter at app'en kommer å være særlig nyttig for barna som trenger ekstra eksponering for tegnspråk, siden det er mulig å sammenligne tegnspråk og talespråk underveis når man bruker app'en.

Endelig versjon av app'en ble lansert på to døveskoler i USA og på Vetlandsskole i Oslo, en tvillingskole med høy andel døve og hørselshemmede barn. Lanseringen fant sted foran barn fra 4-7 år, og den norske versjonen var en suksess blant målgruppen. Lansering beskrives mer i Kap 3.

Kap 3. Resultanter og resultatvurdering

Resultatet av prosjektet er et konkret produkt: en tospråklig barnebok-app på norsk/norsk tegnspråk tilgjengelig for gratis nedlastning via Apple iTunes Store. App'en er designet med hensikt å lage et produkt som kan utnytte fordelene ved å sette sammen nye interaktive medieteknologier med tegnspråkets visuelle karakter. Resultatene av forskning på tospråklighet ble oversatt til et praktisk produkt som kan brukes av døve barn, tegnspråklige barn og deres familier. Appen lar brukerne veksle mellom skriftspråk og tegnspråk, se på enkeltord på hvert språk og å følge historien på begge språkene. Slik kan appen fungere som et hjelpemiddel for å styrke brukerens vokabular, forståelse og leseferdigheter på begge språk.

I app-lanseringen på 3 døveskoler i USA og Norge, med visning av begge app'ene (amerikansk og norsk), løftet det seg nye muligheter for å øke barnas bevissthet om språkene på tvers av modalitet, med alle fire språkene i samspill. Barna lekte med å lete etter tilsvarende tegn for begrepene som «jente/girl» «nysgjerrige /curious» og andre begreper. I prosessen lærte de å sammenligne de forskjellige tegnspråkene og tegnspråk med skriftspråk. For eksempel lærte norske barn å stave ordet «girl» ved å først se på norsk tegnspråk/norsk, lære tegnet for girl på ASL, og så se på ordet «girl» for videre å klikke på videoen som viser tegnet for «girl» på ASL. På en slik måte koblet de sammen alle fire språkene, og styrket kompetansen i engelsk.

Et annet resultat er kunnskapsoverføring. Prosjektet skaper en overføring av kompetanse fra et amerikansk-basert utviklingsteam til medlemmer av Norges døvesamfunn. Kompetansen omfatter: opplæring i iOS app-plattformutvikling og kompetanse i oversettelse av barnebøker mellom norsk tegnspråk og norsk. Prosjektet legger dermed grunnlaget for flere tospråklige produkter i fremtiden. Kunnskapsoverføring i app-utvikling var tenkt gjennomført via et kurs til døve i Norge. Ål folkehøgskole satt av egne midler til kurset, men det var dessverre lite interesse blant målgruppen for dette kurset og dette måtte avlyses pga lite påmelding. Denne delen av målet ble fullført ved at prosjektleder tok opplæring ved et besøk hos samarbeidspartner, VL2.

Prosjektets mål med å bygge opp ferdigheter innen oversettelse og tegnspråklig fortelling blant prosjektgruppen var nå oppnådd. Under prosjektperioden, jobbet prosjektteamet intensivt med oversettelsen mellom fire språk, to tegnspråk og to talespråk. Prosjektet er ikke bare en første oversettelse av en barnebok app, det er også sannsynlig et av de få oversettelsene av en original tegnspråkhistorie til en annet tegnspråk. Å jobbe med de fire språkene var unikt, og har bidratt til å øke kompetansen i prosjektgruppen for fremtidige prosjekter.

Avvik. Prosjektet ble innvilget med 33% mindre midler enn det var søkt om. Det var derfor nødvendig å redusere prosjekterte utgifter fra starten. Vi valgte å kutte ut en prosjektmedarbeider tidlig i prosjektet. Det medførte ekstra arbeid for andre medlemmer av prosjektteamet i startfasen, særlig med den originale oversettelsen fra ASL til NTS og engelsk til norsk. Vi valgte også å redusere antall referansegruppemøter fra 3 til 1, noe som viste seg ikke å være ideelt. Vi måtte også kutte ut reklamemateriell, som postkort og klistermerker som vi kunne ha brukt til å markedsføre app'en. Det gjør at prosjektet er mer avhengig av gratis media reklame. (Prosjektet var profilert i NRK Tegnspråk Nytt og i Norges Døveforbunds medlemsblad, *Døves Tidsskrift*). En annen konsekvens av redusert budsjett var at prosjektets partner, organisasjon VL2, tok ansvar for siste fase av prosjektet med app-produksjon. Det var en ekstra, frivillig innsats fra VL2 utover det som var avtalt når prosjektsøknad var levert. Et annet avvik fra den opprinnelige prosjektplanen var en utvidelse av prosjektet med et nytt prosjektår. Dette var grunnet sykemelding av begge prosjektarbeidere i forskjellige perioder. Gjennomføringen av prosjektet tok derfor lengre tid enn forventet, selv om det egentlige prosjektarbeidet holdt til 1 år. Utvidelse med et ekstra prosjektår hadde ingen negativ konsekvens i utformingen av det endelige produktet.

Mottagelsen av app'en har vært utelukkende positiv i målgruppen og blant familiemedlemmer. Ål folkehøyskole skal integrere app'en i undervisningstilbudet til døve, koda, og tegnspråklige barn og familiemedlemmer på sentret. Senteret når 1.000 personer årlig med minst en døv i familien. Vi forventer at en høy andel av dem skal laste ned app'en på deres private nettbrett. Vi jobber med markedsføring av app'en, slik at flere skal låste den ned. App'en var profilert på sosiale media og på NRK1 via Tegnspråk Nytt (18. des 2015) <https://tv.nrk.no/serie/tegnspraaknytt/NNFA91121815/18-12-2015> og vi holder kontakt med andre media for å fortsatt kunne skape oppmerksomhet om app'en.

Videre planer. Vi ser et sterkt behov for flere slike app'er for å sikre et bredt litteratur-tilbud til døve og tegnspråklige barn. Vår samarbeidspartner, VL2, har seks nye apper som kan oversettes til norsk tegnspråk/norsk. Basert på godt samarbeid under prosjektperioden, er VL2 svært villig til å fortsette samarbeidet med nye oversettelser. Og gjennom prosjektet har vi oppnådd kompetansen som trengs for å lage originale fortellinger på norsk tegnspråk. Men det er dessverre liten mulighet for å lage flere app'er uten ekstern finansering, siden målgruppen ikke er stor nok til å tjene inn produksjonskostnader ved å ta betalt for app'en. Vi har fått avslag på søknader til Extrastiftelsen for utvikling av ny app. Siden ExtraStiftelsen ikke gir tilbakemelding ved avslag, har vi lite innsyn i hvorfor en tidligere søknad blir innvilget og en ny søknad blir avslått. Vi har jobbet, uten å lykkes, med å finne andre finansieringskilder. Uten ekstern finansering vil kompetansen som er utviklet i prosjektperioden stå i fare for å bli ubrukt. Den aktuelle app'en som er utviklet i prosjektperioden, Baobabtreeet, har høy videreformidlingsfaktor, og vi jobber fortsatt med å finne muligheter for å bruke kompetansen hos prosjektgruppen.